

YOSHLARNI MA'NAVIY-AXLOQIY JIHATDAN YETUK SHAXS QILIB TARBIYALASHDA MA'NAVIY QADRIYATLARNING O'RNI

Pulatzodjayeva Sevara Xamidullayevna

Toshkent amaliy fanlar universiteti, "Tarix va ijtimoiy fanlar" kafedrası o'qituvchisi

ORCID: 0009-0001-1063-9575, E-mail: sevarapulatzodjayeva@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida tarbiyalashda ma'naviy qadriyatlarining tutgan o'rni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Ma'naviy qadriyatlar insonning dunyoqarashi, axloqiy mezonlari, ijtimoiy munosabatlari hamda hayotiy pozitsiyasini shakllantiruvchi muhim omil sifatida yoritiladi. Shuningdek, yosh avlodning ma'naviy kamolotida oila, ta'lim muassasalari, mahalla va keng jamoatchilikning o'rni hamda ularning o'zaro hamkorligi masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada milliy va umuminsoniy qadriyatlarining yoshlar ongiga singdirilishi, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, adolat, mas'uliyat, mehnatsevarlik va bag'rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Shu bilan birga, globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ma'naviyatiga ko'rsatayotgan ijobiy va salbiy ta'sirlari tahlil etiladi. Tadqiqot davomida ma'naviy qadriyatlarining yoshlarni turli yot g'oyalar, ma'naviy tahdidlar va axloqiy inqirozlardan himoya qiluvchi muhim omil ekanligi asoslab beriladi. Shuningdek, yoshlarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularda sog'lom turmush tarzini qaror toptirish va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishda ma'naviy tarbiyaning o'rni yoritiladi.

Kalit sozlar: ma'naviy qadriyatlar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, yoshlar tarbiyasi, barkamol shaxs, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, ma'naviy kamolot, axloqiy fazilatlar, globallashuv, ta'lim-tarbiya.

Аннотация

В данной статье анализируется роль духовных ценностей в воспитании молодежи как духовно и нравственно зрелых личностей с научной, теоретической и практической точек зрения. Духовные ценности выделены как важный фактор, формирующий мировоззрение человека, моральные критерии, социальные отношения и жизненную позицию. Также рассматривается роль семьи, образовательных учреждений, соседства и общества в духовном развитии молодого поколения, а также вопросы их взаимного сотрудничества. В статье раскрывается важность привития молодежи национальных и универсальных ценностей, их значение в формировании таких качеств, как патриотизм, гуманность, честность, справедливость, ответственность, трудолюбие и терпимость. Одновременно анализируются позитивные и негативные последствия процессов глобализации, стремительного развития информационно-коммуникационных технологий, интернета и социальных сетей для духовности молодежи. Исследование подтверждает тот факт, что духовные ценности являются важным фактором защиты молодежи от различных чужеродных идей, духовных угроз и моральных кризисов. Также подчеркивается роль духовного воспитания в развитии у молодежи способности к самостоятельному мышлению, формировании здорового образа жизни и гражданской ответственности.

Ключевые слова: духовные ценности, духовно-нравственное воспитание, воспитание молодежи, совершенная личность, национальные ценности, патриотизм, духовная зрелость, нравственные качества, глобализация, образование.

Abstract

This article analyzes the role of spiritual values in educating young people as spiritually and morally mature individuals from a scientific, theoretical and practical perspective. Spiritual values are highlighted as an important factor shaping a person's worldview, moral criteria, social relations and life position. It also examines the role of the family, educational institutions, the neighborhood and the general public in the spiritual development of the younger generation, as well as the issues of their mutual cooperation. The article reveals the importance of instilling national and universal values in the minds of young people, their importance in forming such qualities as patriotism, humanity, honesty, justice, responsibility, hard work and tolerance in them. At the same time, the positive and negative effects of globalization processes, the rapid development of information and communication technologies, and the Internet and social networks on the spirituality of young people are analyzed. The study substantiates the fact that spiritual values are an important factor protecting young people from various foreign ideas, spiritual threats and moral crises. It also highlights the role of spiritual education in developing the ability of young people to think independently, establishing a healthy lifestyle in them and forming civic responsibility.

Key words: spiritual values, spiritual and moral education, youth education, perfect personality, national values, patriotism, spiritual maturity, moral qualities, globalization, education..

KIRISH

Yosh avlod har qanday davlat va jamiyatning bebaho boyligi, uning ertangi kuni va taraqqiyotining asosiy tayanchi hisoblanadi. Mamlakatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishi ko'p jihatdan yoshlarning bilim darajasi, dunyoqarashi, ma'naviy qiyofasi hamda axloqiy fazilatlariga bog'liq. Shu bois yoshlarni har tomonlama barkamol, ma'naviy jihatdan yetuk va mustaqil fikrlaydigan shaxslar etib tarbiyalash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etib kelinmoqda. Ayniqsa, zamonaviy taraqqiyot sharoitida yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga alohida e'tibor qaratish jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarbiya inson kamolotining eng muhim omillaridan biri bo'lib, u shaxsning dunyoqarashi, hayotga bo'lgan munosabati, xulq-atvori va maqsadlarini shakllantiradi. Tarbiya jarayonida yoshlarga nafaqat ilm-fan asoslarini o'rgatish, balki ularda yuksak insoniy fazilatlarni qaror toptirish ham muhim vazifa hisoblanadi.[1] Chunki bilimli, ammo ma'naviy jihatdan zaif inson jamiyat taraqqiyotiga kutilgan darajada hissa qo'sha olmaydi. Aksincha, bilim va ma'naviyat uyg'unligi insonni komillikka yetaklaydi, uni jamiyat uchun foydali va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantiradi. Ma'naviy qadriyatlar insoniyat tomonidan asrlar davomida yaratilgan va avloddan avlodga o'tib kelayotgan eng qimmatli boyliklardan biridir. Ular xalqning tarixi, madaniyati, urf-odatlar, an'analari, diniy e'tiqodlari va hayotiy tajribalarida o'z aksini topadi. Ma'naviy qadriyatlar shaxsning ichki dunyosini boyitib, unda ezgulik, halollik, adolat, mehr-oqibat, vatanparvarlik, insonparvarlik va mas'uliyat kabi fazilatlarni shakllantiradi. Shu jihatdan ma'naviy qadriyatlar yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashning asosiy mezon va muhim vositasi hisoblanadi.[2]

Bugungi globallashuv davrida dunyo mamlakatlari o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalar tobora kengayib bormoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida yoshlar turli

manbalardan istalgan ma'lumotni tezkorlik bilan olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa bir tomondan yoshlarning bilim va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan ularning ongiga turli yot g'oyalar, zararli axborotlar va ma'naviy tahdidlarning kirib kelish xavfini ham oshirmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlari va ijtimoiy media platformalari orqali tarqalayotgan axloqiy me'yorlarga zid bo'lgan g'oyalar yoshlarning ma'naviy dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu sababli yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda mafkuraviy immunitetni shakllantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ma'naviy tahdidlarga qarshi kurashish qobiliyatini mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida oila, mahalla, ta'lim muassasalari va jamoatchilikning hamkorligi muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, oiladagi sog'lom ma'naviy muhit, ota-onalarning shaxsiy namunasi va tarbiyaviy yondashuvi farzand kamolotining mustahkam poydevorini yaratadi.

Maktab va oliy ta'lim muassasalari esa yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish bilan bir qatorda, ularda yuksak ma'naviy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Tarix, adabiyot, falsafa, ma'naviyat asoslari kabi fanlar orqali yoshlar milliy merosimiz, buyuk ajdodlarimizning ilmiy va ma'naviy qarashlari bilan tanishadilar. Bu esa ularda milliy g'urur, vatanparvarlik va fuqarolik mas'uliyatining shakllanishiga yordam beradi. Bugungi kunda mamlakatimizda yoshlarning ma'naviy kamolotini ta'minlash, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va sog'lom turmush tarziga yo'naltirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, sport va san'atga jalb etish, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish kabi tadbirlar ularning ma'naviy dunyosini boyitishga xizmat qilmoqda.

Demak, yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalashda ma'naviy qadriyatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular yoshlarning nafaqat bugungi hayotida, balki kelajakdagi faoliyatida ham muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi. Shu bois ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularni yoshlar ongiga chuqur singdirish va zamon talablari asosida rivojlantirib borish jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

MUHOKOMA

Yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalash masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogika, balki sotsiologiya, psixologiya va falsafa fanlarining ham muhim tadqiqot obyektiga aylangan. Chunki jamiyat taraqqiyoti, millatning ma'naviy salohiyati va davlatning kelajakdagi rivoji bevosita yosh avlodning ma'naviy qiyofasiga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ma'naviy qadriyatlar yoshlarning shaxs sifatida shakllanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Ma'naviy qadriyatlar insonning hayotiy maqsadlarini belgilashda, uning jamiyatdagi o'rnini anglashida va ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlar ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unlashuvi ularda sog'lom dunyoqarashning shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy qadriyatlarga ega bo'lgan yoshlar hayotdagi turli muammolarga oqilona yondashadi, o'z oldiga aniq maqsadlar qo'ya oladi hamda jamiyat oldidagi mas'uliyatini chuqur his etadi.

Bugungi kunda yoshlar tarbiyasida oilaning o'rni alohida ahamiyatga ega. Oila insonning ilk tarbiya maskani bo'lib, unda shakllangan ma'naviy muhit farzandning keyingi hayotiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalarning o'zaro hurmati, kattalarga ehtirom, kichiklarga g'amxo'rlik,

mehnatsevarlik va halollik kabi fazilatlar avvalo oilada shakllanadi.[3] Agar oilada sog'lom ma'naviy muhit mavjud bo'lsa, yoshlarning axloqiy kamoloti uchun mustahkam zamin yaratiladi. Aksincha, oiladagi beparvolik yoki noto'g'ri tarbiya usullari yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida ta'lim muassasalarining ham o'rni beqiyosdir. Maktab va oliy ta'lim muassasalari yoshlarni bilim bilan qurollantirish bilan birga, ularda yuksak insoniy fazilatlarni shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Dars jarayonlarida milliy qadriyatlar, tarixiy meros va buyuk ajdodlarimizning ma'naviy qarashlarini o'rganish yoshlarning milliy o'zligini anglashiga yordam beradi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, uchrashuvlar va davra suhbatlari yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Globalashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga ta'sir etuvchi omillar soni yanada ortib bormoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy yoshlarning kundalik hayotining ajralmas qismiga aylangan. Ular orqali yoshlar dunyo miqyosidagi yangiliklar, ilmiy ma'lumotlar va madaniy qadriyatlar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Biroq ushbu axborot makonida turli zararli g'oyalar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi materiallar, axloqiy me'yorlarga zid bo'lgan ma'lumotlar ham mavjud. Shu sababli yoshlarda axborot madaniyatini shakllantirish, ularni tanqidiy fikrlashga o'rgatish va ma'naviy immunitetni kuchaytirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ma'naviy qadriyatlar yoshlarni turli salbiy illatlardan himoya qiluvchi muhim omil sifatida ham namoyon bo'ladi. Halollik, vijdonlilik, mas'uliyat, bag'rikenglik va insonparvarlik kabi qadriyatlar yoshlarning xulq-atvorini tartibga soladi hamda ularni jamiyatda munosib o'rin egallashga undaydi. Ayniqsa, vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida ma'naviy qadriyatlarning o'rni beqiyosdir. O'z Vatanini sevgan, uning ravnaqi uchun mas'uliyatni his qiladigan yoshlar jamiyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi.

Muhokama jarayonida ma'naviy qadriyatlarning yoshlar shaxsiyatini shakllantirishdagi psixologik jihatlariga ham e'tibor qaratish lozim. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy qadriyatlarga tayangan holda yashaydigan insonlarda o'ziga bo'lgan ishonch yuqori bo'ladi, ular stress va turli hayotiy qiyinchiliklarni yengishda ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar. Bunday shaxslar jamiyat bilan samarali muloqot qila oladi, boshqalarning fikrini hurmat qiladi va nizoli vaziyatlarni tinch yo'l bilan hal etishga intiladi. Milliy qadriyatlarning yoshlar tarbiyasidagi o'rni ham alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, an'analari va ma'naviy merosi yoshlarni komil inson etib tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi. Kattalarga hurmat, mehmondo'stlik, mehr-oqibat, qo'ni-qo'shnichilik munosabatlari va jamoaviylik kabi qadriyatlar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, buyuk mutafakkirlarimizning ilmiy va ma'naviy merosini o'rganish yoshlarni ilm-fanga qiziqtirish va ularda yuksak maqsadlar sari intilish hissini uyg'otadi.[4]

Shuningdek, yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida mahalla institutining o'rni ham muhimdir. Mahalla jamiyatning eng quyi, ammo eng ta'sirchan bo'g'ini sifatida yoshlar bilan ishlashda katta imkoniyatlarga ega. Mahallalarda tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, sport musobaqalari, kitobxonlik kechalari va turli tanlovlar yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga hamda ularning ma'naviy dunyosini boyitishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi fikrlar shuni ko'rsatadiki, yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalash ko'p qirrali va uzluksiz jarayon hisoblanadi. Bu jarayonning samaradorligi oila, ta'lim muassasalari, mahalla va jamoatchilikning hamkorligiga bog'liq. Ma'naviy qadriyatlarni yoshlar ongiga chuqur singdirish orqali ularda yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirish, milliy o'zlikni

anglash hissini kuchaytirish va ularni turli ma'naviy tahdidlardan himoya qilish mumkin. Natijada jamiyatning har tomonlama rivojlanishiga munosib hissa qo'sha oladigan, bilimli, vatanparvar va ma'naviy barkamol avlod voyaga yetadi.

METOD VA METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalashda ma'naviy qadriyatlarning o'rnini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda ilmiy tadqiqotning nazariy va tahliliy metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va ma'naviyat sohalariga oid ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi va tahlil qilindi.

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, tizimli yondashuv, tarixiylik va izchillik tamoyillari tashkil etdi. Yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga oid ilmiy qarashlar qiyosiy tahlil qilinib, ma'naviy qadriyatlarning shaxs kamolotidagi ahamiyati nazariy jihatdan asoslab berildi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning yoshlar ongiga ta'siri, ularning ijtimoiy faolligi va axloqiy xulq-atvorini shakllantirishdagi o'rni tahlil etildi. Tadqiqot davomida analiz va sintez, qiyosiy tahlil, kuzatish hamda umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Analiz metodi orqali ma'naviy qadriyatlarning tarkibiy qismlari va ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni o'rganildi. Sintez metodi yordamida olingan nazariy ma'lumotlar yagona tizimga keltirildi. Qiyosiy tahlil usuli asosida turli ilmiy manbalardagi qarashlar o'zaro taqqoslandi va umumiy xulosalar chiqarildi. Kuzatish metodi orqali ta'lim muassasalari va ijtimoiy muhitning yoshlar ma'naviy kamolotiga ta'siri tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqotda ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishning samarali usullari sifatida oilaviy tarbiya, ta'lim-tarbiya jarayoni, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar va jamoatchilik hamkorligining o'rni o'rganildi. Olingan natijalar asosida yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalashning nazariy va amaliy jihatlari yoritildi hamda tegishli xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi.

ASOSIY QISM

Ma'naviy qadriyatlar insoniyat tomonidan asrlar davomida yaratilgan va avloddan avlodga o'tib kelayotgan bebaho meros hisoblanadi.[5] Ular insonning dunyoqarashi, hayotga bo'lgan munosabati, axloqiy qarashlari hamda jamiyatdagi xulq-atvorini belgilab beruvchi muhim omillardandir. Har bir xalqning ma'naviy qadriyatlari uning tarixi, madaniyati, urf-odatlar, an'analari va milliy o'zligining ajralmas qismi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda ushbu qadriyatlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlar tarbiyasida ma'naviy qadriyatlarning o'rni beqiyosdir. Chunki insonning ma'naviy olami uning hayotiy maqsadlarini, intilishlarini va faoliyat yo'nalishini belgilaydi. Ma'naviy qadriyatlarga tayangan holda tarbiyalangan yoshlar o'z oldiga yuksak maqsadlar qo'ya oladi, jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlardan ustun qo'yadi va hayotda mas'uliyat bilan yashashga intiladi. Bunday yoshlar nafaqat o'z oilasiga, balki jamiyat va davlat rivojiga ham munosib hissa qo'shadi. Ma'naviy qadriyatlar yoshlarda vatanparvarlik, insonparvarlik, mehr-oqibat, halollik, adolatparvarlik, bag'rikenglik va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantiradi. Ayniqsa, bugungi kunda yoshlarning ongida milliy o'zlikni anglash hissini mustahkamlashda ma'naviy qadriyatlarning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki o'z

tarixini, madaniyatini va qadriyatlarini chuqur bilgan yoshlar turli yot g'oyalar ta'siriga kamroq beriladi va mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega bo'ladi.

Oila va ta'lim muassasalarining ma'naviy tarbiyadagi o'rni jamiyatning keying taraqqiyoti uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotida oila birlamchi va eng muhim tarbiya maskani hisoblanadi.[6] Insonning dastlabki ma'naviy tasavvurlari va axloqiy qarashlari aynan oilada shakllanadi. Ota-onaning farzandga bo'lgan munosabati, oiladagi sog'lom muhit va tarbiyaviy usullar yoshlarning kelajakdagi shaxsiyati va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Oilada farzandlarga milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analarni o'rgatish orqali ularda milliy g'urur va iftixor tuyg'usi shakllantiriladi. Kattalarni hurmat qilish, kichiklarga mehr ko'rsatish, mehnat qilishga o'rganish, halol bo'lish kabi fazilatlar oiladagi tarbiya jarayonida tarkib topadi. Shu bois oilaning ma'naviy muhitini mustahkamlash yoshlar tarbiyasining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Ta'lim muassasalari ham yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda muhim vazifani bajaradi. Maktab, kollej, akademik litsey va oliy ta'lim muassasalarida olib borilayotgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar yoshlarning dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.[7] Ayniqsa, tarix, adabiyot, ma'naviyat asoslari va tarbiya fanlari orqali o'quvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlar singdiriladi. Ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, davra suhbatlari, kitobxonlik kechalari va turli tanlovlar yoshlarning ma'naviy olamini boyitishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bunday tadbirlar orqali yoshlar buyuk ajdodlarimizning ilmiy va ma'naviy merosi bilan yaqindan tanishadi hamda ulardan ibrat olishga intiladi.

Globalashuv sharoitida ma'naviy qadriyatlarni asrash masalalari eng dolzarb masalalardan biridir. Hozirgi globalashuv davrida dunyo mamlakatlari o'rtasidagi aloqalar tobora kengayib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida yoshlar dunyoning turli hududlaridagi madaniyat va qadriyatlar bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.[8] Bu holat bir tomondan yoshlarning bilim va dunyoqarashini boyitsa, ikkinchi tomondan ayrim ma'naviy tahdidlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali turli axborotlar tez tarqalmoqda. Ularning orasida yoshlarning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ma'lumotlar ham uchrab turadi. Ayniqsa, zo'ravonlik, axloqsizlik, individualizm va milliy qadriyatlarga zid bo'lgan g'oyalar yoshlarning ma'naviy dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli yoshlarda axborot madaniyatini shakllantirish va ularda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Ma'naviy qadriyatlar yoshlarni ana shunday salbiy ta'sirlardan himoya qiluvchi muhim vosita vazifasini bajaradi. Milliy qadriyatlar va ma'naviy merosga tayangan holda tarbiya topgan yoshlar turli zararli g'oyalarni tahlil qila oladi va ularga nisbatan mustaqil munosabat bildiradi. Shu jihatdan ma'naviy qadriyatlar yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalashning ustuvor yo'nalishlarini shakllantirish orqali tarbiya jarayaoniga alohida urg'u berilishi lozim. Chunki yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalash uchun bir qator ustuvor yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur. Avvalo, ta'lim va tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligini ta'minlash lozim.[9] Bu esa yoshlarning milliy o'zligini anglash bilan birga, boshqa xalqlarning madaniyatiga hurmat bilan qarashiga ham xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Kitob insonning ma'naviy dunyosini boyituvchi, tafakkurini rivojlantiruvchi va axloqiy fazilatlarini

shakllantiruvchi asosiy vositalardan biridir. Ayniqsa, buyuk mutafakkirlar va adiblarning asarlarini mutolaa qilish yoshlarning ma'naviy kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, yoshlarni sport, san'at va ijodiy faoliyatga keng jalb etish zarur. Bunday faoliyatlar yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga, ularda intizom, mas'uliyat va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, yoshlarning turli salbiy illatlarga berilib ketishining oldini oladi.

To'rtinchidan, oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada kuchaytirish lozim. Tarbiya jarayonining uzviyligi va samaradorligi aynan ushbu institutlarning hamkorligiga bog'liq.[10] Ularning birgalikdagi sa'y-harakatlari natijasida yoshlar ma'naviy jihatdan barkamol, vatanparvar va mas'uliyatli shaxslar sifatida voyaga yetadi.

Shunday qilib, ma'naviy qadriyatlar yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalashning muhim omili hisoblanadi. Ular yoshlarning dunyoqarashi, xulq-atvori va hayotiy maqsadlarini shakllantirishda asosiy mezon vazifasini bajaradi. Shu sababli ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash, rivojlantirish va yoshlar ongiga chuqur singdirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib tarbiyalashda ma'naviy qadriyatlar muhim o'rin egallaydi. Ma'naviy qadriyatlar yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish, ularda yuksak insoniy fazilatlarni rivojlantirish hamda jamiyat hayotida faol va mas'uliyatli ishtirok etishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, halollik, vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat, mehnatsevarlik va bag'rikenglik kabi qadriyatlar yoshlarning ma'naviy kamolotida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot davomida oila, ta'lim muassasalari, mahalla va jamoatchilikning yoshlar tarbiyasidagi o'rni beqiyos ekanligi aniqlandi. Oiladagi sog'lom ma'naviy muhit, ota-onalarning shaxsiy namunasi hamda ta'lim muassasalarida olib borilayotgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar yoshlarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi yoshlarning ma'naviy barkamolligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish, ularda mafkuraviy immunitetni shakllantirish va turli ma'naviy tahdidlarga qarshi mustahkam pozitsiyani qaror toptirish zarurati yanada ortib bormoqda. Shu sababli yoshlar tarbiyasida ma'naviy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlarni keng qo'llash, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar samaradorligini oshirish hamda oila va ta'lim muassasalari hamkorligini mustahkamlash muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Xulosa qilib aytganda, ma'naviy qadriyatlar yoshlarni har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlaydigan, yuksak ma'naviyatli va vatanparvar insonlar etib tarbiyalashning asosiy omili hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti va kelajak avlodning kamoloti aynan ushbu qadriyatlarning yoshlar ongiga chuqur singdirilishiga bog'liq. Shu bois ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash, targ'ib qilish va ularni ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismiga aylantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 56 b.
2. Karimov Islom Abdug'aniyevich. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
3. Avloniy Abdulla. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 160 b.
4. O'zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirishga doir farmon va qarorlari. – Toshkent, 2021.
6. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016. – 178 b.
7. Navoiy Alisher. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019. – 29 b.
8. Quronov Maqsud. Yoshlar tarbiyasi va ma'naviyat. – Toshkent: Fan, 2018. – 37 b.
9. “Ma’naviy hayot” ilmiy-uslubiy jurnali. №3, 2023.